

Aan mevrouw Kaag,

Lijsttrekker van D66

Cc Matthijs Sienot en Rob Jetten.

11 februari 2021

Onderwerp: aanbieding **10-puntenplan**

Geachte mevrouw Kaag,

Wij, de Grootouders voor het Klimaat, hebben met belangstelling kennis genomen van het verkiezingsprogramma van D66 en de speech die u gaf op het partijcongres van 8 november 2020. U sprak uit dat er scherpe keuzes moeten worden gemaakt. En dat je dan niet moet terugschrikken wanneer consequenties in zicht komen. De Grootouders voor het Klimaat zijn het hier van harte mee eens. Het gaat immers om de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen. Om u te ondersteunen bieden wij u hierbij graag ons **10-puntenplan** aan (zie bijlage). De uitvoering van dit plan vergt moed en doorzettingsvermogen, maar zal beloond worden omdat we er uiteindelijk aan gaan verdienen.

In het verkiezingsprogramma van D66 staat:

'Wij geloven dat toekomstige generaties – onze kinderen en kleinkinderen – ook recht hebben op een leefbare planeet, op een fijn land'. (pagina 9)

Dit spreekt ons zeer aan omdat dit de kern is van een duurzame ontwikkeling. Ook de partijen die nu met D66 in de regering zitten, ondersteunen dit beginsel, al gebruiken ze andere woorden. CDA spreekt bijvoorbeeld over rentmeesterschap, de CU spreekt over zorg voor de schepping. En ook de VVD wil een goed klimaatbeleid om ons land 'duurzamer, welvarender en minder afhankelijk van onvrije landen' te maken.

De meeste politieke partijen zijn het behoorlijk eens over de doelstellingen van het klimaatbeleid. Als het op maatregelen aankomt, zijn de verschillen echter aanzienlijk. Wij zijn van mening dat het hoog tijd wordt dat het klimaatbeleid gedepolitiseerd wordt. Er is een langjarig plan nodig met bijbehorende maatregelen die even vanzelfsprekend worden als de Afsluitdijk of de Deltawerken. Daarom pleiten wij, net als D66, voor de instelling van een Klimaatautoriteit, die - binnen de kaders van de Klimaatwet - toezicht houdt op de uitvoering, rapporteert over de voortgang, problemen signaleert, indien nodig reservemaatregelen invoert en tegenstrijdige acties van overheden oplost.

Wij vragen U: spreek U tijdens de verkiezingscampagne uit over het nut van het depolitiseren van de uitvoering van het Klimaatakkoord door het instellen van een Klimaatautoriteit en spreek uw mogelijke coalitiepartners in een nieuwe regering nu al aan om dit samen aan te pakken.

Groener uit de crisis

De Coronacrisis heeft ons laten zien hoe kwetsbaar onze welvarende samenleving is en hoe daardoor grote groepen mensen al snel in de knel kunnen komen. Ouderen, omdat ze extra risico's lopen als ze corona krijgen, werkenden, omdat velen thuis moeten werken of zelfs zonder werk en inkomsten komen te zitten, en jongeren, omdat ze beknot worden in hun vrijheid en in hun ontwikkeling naar volwassenheid. Vaccinatie zal helpen om deze pandemie in 2021 te boven te komen, zodat de economie een herstart kan maken.

Deze herstart biedt grote kansen om de samenleving duurzamer te maken. We moeten nu de stap maken naar het gebruik van duurzame energie en het fossiele tijdperk achter ons laten. Dit is nodig om de CO2 reductiedoelen te halen die we in Europa hebben afgesproken, namelijk 55% minder uitstoot

in 2030 ten opzichte van 1990. Ook biedt de energietransitie veel kansen voor ondernemers en dus ook om nieuw banen te creëren.

Wij vragen U: benadruk de kansen van de energie- en klimaattransitie in de verkiezingscampagne en maak duidelijk dat Nederland met spoed een Coronaherstelplan gaat opstellen, gericht op versterking van de energie- en klimaattransitie.

Het roer moet nu om

Klimaatverandering is de grootste bedreiging van de aarde en de mensheid sedert de aantasting van de ozonlaag. Dankzij internationale maatregelen die de vorige generatie heeft genomen, is het gat in de ozonlaag herstellende. Wij moeten nu hetzelfde doen om verdergaande klimaatverandering te voorkomen. Het roer moet nu om!

In het verkiezingsprogramma van D66 staat:

‘Om de gezamenlijke doelen te halen, moet vervuiling een realistische prijs krijgen. D66 kiest voor een verschuiving van belasting op arbeid naar belasting op vervuiling’.

Wij ondersteunen dit plan van harte en hebben in ons **10-puntenplan** een nadere uitwerking hiervan gemaakt. Wij stellen voor een prijs te zetten op CO₂ uitstoot voor bedrijven, consumenten en aandeelhouders. Voor bedrijven door een CO₂ heffing in combinatie met aanscherping van het ETS. Voor consumenten door ombouw van de BTW naar een Belasting op Toegevoegde Koolstof (BTK) en Toegevoegde Milieuschade (BTM). Voor aandeelhouders door differentiatie van de dividendbelasting. Milieu in de prijzen is nodig om de energietransitie te versnellen. De ambities zijn hoog genoeg, het komt er nu op aan maatregelen door te voeren die effectief zijn.

Wij vragen U: maak in de verkiezingscampagne duidelijk dat economische prikkels essentieel zijn voor een effectieve uitvoering van het klimaatakkoord, dat aanvullende maatregelen nodig zijn om aan de EU doelen te voldoen en dat een brede prijsprikkel op energie en producten nodig is, ook voor aandeelhouders en financiers.

Natuur en landbouw

In het verkiezingsprogramma van D66 lezen we dat uw partij in 2030 50% stikstofreductie gerealiseerd wil zien en dat wettelijk wil vastleggen. Verder wil D66 dat de Europese landbouw gelden alleen gaan naar boeren die stappen zetten naar kringlooplandbouw en natuurbeheer. Op termijn wil D66 dat de generieke inkomenssteun voor boeren in zijn geheel verdwijnt. Ten aanzien van natuur wil D66 dat in 2050 alle natuur in goede staat is. Ook wil D66 het natuurareaal in Nederland met een derde uitbreiden tot 2040.

Het spreekt vanzelf dat de Grootouders voor het Klimaat hier pal achter staan. Toch moeten we vaststellen dat het kabinet Rutte III zich weinig aan deze ambities gelegen heeft laten liggen. In de stikstof kwestie bijvoorbeeld liet D66 het gebeuren dat het advies van de commissie Remkes niet integraal door de regering werd overgenomen.

Wij realiseren ons dat het moeilijk zal zijn om tijdens de onderhandelingen over een nieuw regeerakkoord de ambities overeind te houden. We hopen evenwel dat D66 koers weet te houden, ook na de verkiezingen.

Wij vragen U: spreek U duidelijk uit voor een transitie naar natuurinclusieve kringlooplandbouw en laat zien dat boeren daarbinnen een goed bestaan kunnen opbouwen.

Met vriendelijke groeten,

namens de Grootouders voor het Klimaat,

Frans Vollenbroek en Bert Metz

EEN DUURZAME WERELD VOOR ONZE KINDEREN EN KLEINKINDEREN

1 AANSCHERPING VAN DE KLIMAATDOELEN VOOR 2030 EN 2050

De Klimaatwet wordt in overeenstemming gebracht met de nieuwe EU klimaatdoelstelling: 55 procent vermindering van CO₂-emissies in 2030 en klimaatneutraliteit in 2050. De route naar 2030 wordt inzichtelijk gemaakt en resultaat verplichtingen worden vastgelegd. Reservepakketten worden voorbereid om tegenvallers op te vangen.

2 DE ECONOMISCHE STIMULERING OM UIT DE CORONA CRISIS TE KOMEN WORDT DUURZAAM

Er moeten nieuwe banen worden geschapen nu de economie door Corona zware klappen heeft opgelopen; ze worden gecreëerd met investeringen in een verduurzaming van de energievoorziening, de gebouwde omgeving, de mobiliteit, de industrie en de landbouw.

3 VERSNELLING EN VERBETERING VAN UITVOERING EN HANDHAVING VAN HET KLIMAATBELEID

De realisatie van de 49% uitstootreductie in 2030 uit het Klimaatakkoord loopt sterk achter, terwijl het doel op 55% is gesteld. Daarom wordt een klimaatautoriteit ingesteld, die toezicht houdt op de uitvoering, problemen signaleert en oplost. De handhavingsinspanningen worden verdrievoudigd. Het tekort aan vakmensen voor de uitvoering wordt aangepakt. Het draagvlak in de samenleving wordt versterkt door informatiecampagnes en de instelling van Burgerberaden.

4 EEN PRIJS VOOR CO₂ EN MILIEUAANTASTING

Om klimaatvriendelijke investeringen en consumptie te stimuleren zal er een prijs gezet worden op CO₂-uitstoot en andere vormen van milieudruk. Daarvoor wordt het belastingstelsel herzien door een combinatie van verlaging van loon- en inkomstenbelasting en verhoging van belasting op vervuiling. Voor bedrijven door een CO₂-heffing in combinatie met aanscherping van het ETS. Voor consumenten door ombouw van de BTW naar een Belasting op Toegevoegde Milieuschade. De winstbelasting zal worden gedifferentieerd om het voor beleggers aantrekkelijker te maken in duurzame bedrijven te investeren.

5 MEER GEBRUIK MAKEN VAN WETTELIJKE NORMEN

Beprijzing en subsidiëring levert in een aantal situaties onvoldoende op door een falende marktwerking of te lage prijsprikkels. Bovendien leiden subsidies tot complexiteit en onzekere uitkomsten. Daarom wordt – waar nodig – gebruik gemaakt van wettelijke normen; zoals verplichte energiebesparing zware industrie, verplicht aandeel duurzame financiering banken, verplicht percentage duurzame kerosine of scheepsbrandstof (in EU verband) en verplichte inschakeling van energiecorporaties bij duurzame energieprojecten.

6 TRANSITIE NAAR EEN NATUURINCLUSIEVE EN CIRCULAIRE LANDBOUW

De Europese landbouwsubsidies worden gericht op het bevorderen van deze transitie, vooral voor de veehouderij die de grootste uitstoot heeft. Conform de EU Green Deal wordt het gebruik van bestrijdingsmiddelen in 2030 gehalveerd en het areaal biologische landbouw in 2030 op 25% gebracht. Herstel van natuur wordt mogelijk gemaakt door gericht verplaatsen en uitkopen van landbouwbedrijven. Financiering van de omschakeling naar natuurinclusieve en circulaire bedrijfsvoering en een eerlijke prijs voor hun producten geven boeren een perspectief.

7 EEN DUURZAME GEBOUWDE OMGEVING VOOR IEDEREEN

Het draagvlak voor de verduurzaming van de verwarming en verkoeling van huizen wordt versterkt door meer financiële steun voor het woonkostenneutraal maken ervan. Maar er komen ook verplichtingen voor energie-eisen aan woningen bij verkoop en huurwoningen van corporaties. Vergroening van de gebouwde omgeving krijgt een grote impuls. De ruimtelijke ordening wordt weer een Rijkstaak om de verrommeling en verdozing van het landschap te stoppen. Die regie komt bij een nieuw Ministerie voor Wonen, Ruimtelijke Ordening en Milieu.

8 NEDERLAND KOPLOPER IN KLIMAATNEUTRALE INDUSTRIE

Het innovatiebeleid wordt meer gericht op het realiseren van een klimaatneutrale industrie (missiegedreven): groene waterstof (ook via import) en vervanging van petrochemie door biochemie. Een klimaatneutraal vrachtvervoer krijgt prioriteit. Van bedrijven die innovatie-steun krijgen wordt commitment gevraagd om op termijn klimaatneutraal te worden. In de EU wordt ingezet op aanscherping van het ETS en invoering van een CO₂-grensbelasting.

9 KLIMAATNEUTRALE MOBILITEIT

De transitie naar een klimaatneutrale mobiliteit wordt bepalend voor het beleid: forse investeringen in openbaar vervoer en elektrische laadinfrastructuur (ook vrachtwagens, deels via waterstof). Uitfasering fossiele auto's, meer ruimte voor de (elektrische) fiets, kilometerheffing op CO₂-basis. Voor de luchtvaart/scheepvaart geldt: eerlijke belastingen en een verplicht percentage duurzame kerosine of scheepsbrandstof (in EU-verband).

10 BESCHERMING VAN NATUUR, MILIEU EN KLIMAAT IN DE GRONDWET

Artikel 21 van de Nederlandse grondwet over bescherming en verbetering van het leefmilieu wordt aangescherpt en toetsing van wetgeving aan de Grondwet door de rechter wordt mogelijk gemaakt (zoals in de meeste EU landen het geval is).

**GROOTOUDERS
VOOR HET KLIMAAT**

UITWERKING 10-PUNTENPLAN

1 AANSCHERPING VAN DE KLIMAATDOELEN VOOR 2030 EN 2050

Sedert 28 mei 2019 heeft Nederland een eigen Klimaatwet. Deze wet stelt dat we in 2050 onze uitstoot van broeikasgassen met 95 procent moeten hebben verlaagd, ten opzichte van het jaar 1990, met als tussenstap een streven naar een reductie van 49 procent in 2030. Tegelijkertijd streven we naar een CO2 vrije elektriciteitsproductie in 2050. De wet werd gesteund door zeven politieke partijen uit de coalitie (VVD, CDA, D66 en ChristenUnie) én oppositie (GroenLinks, PvdA en SP).

Op 11 december 2020 werd in Brussel een akkoord bereikt over het verhogen van de klimaatambities: van 40 naar 55 procent vermindering van broeikasgasemissies in 2030 en klimaatneutraliteit in 2050. Dit aangescherpte doel vergt een aanpassing van de Nederlandse Klimaatwet. Afgaande op de verkiezingsprogramma's van de bovengenoemde partijen lijkt er een groot draagvlak te bestaan voor deze aanscherping.

Om deze ambitie te realiseren wordt in het Klimaatplan een helder routeplan opgenomen, waarin wordt aangegeven hoe Nederland de 2030 doelstelling gaat halen. Hier zullen resultaatverplichtingen aan worden gekoppeld, ter vervanging van de streefdoelen. Dit schept voor alle partijen duidelijkheid en geeft houvast voor alle partijen bij het Klimaatakkoord en de burgers. In het Klimaatplan worden reservepakketten opgenomen om eventuele tegenvallers op te vangen. Deze treden in werking wanneer de jaarlijkse Klimaat- en Energieverkenning aangeeft dat de doelen niet worden gehaald.

Verder wordt een voortschrijdend 5 jaars uitstootbudget ingevoerd zoals in het Verenigd Koninkrijk om betere waarborgen te hebben dat tussendoelen worden gehaald.

2 DE ECONOMISCHE STIMULERING OM UIT DE CORONACRISIS TE KOMEN WORDT DUURZAAM

Covid-19 heeft de economie zware klappen toegebracht. Er moeten nieuwe banen worden gecreëerd door investeringen in een verduurzaming van de energievoorziening, de gebouwde omgeving, de mobiliteit, de industrie en de landbouw.

Het kabinet Rutte III heeft het Nationaal Groeifonds gelanceerd, een pot van 20 miljard euro, te besteden in de komende 5 jaar. Het doel van het fonds is om het verdienvermogen van Nederland te versterken door nieuwe bronnen van economische groei aan te boren. Dat wil zeggen investeringen te doen die ervoor zorgen dat “we het stráks beter hebben, zodat ook onze kinderen nog in een aangenaam land leven”, aldus Minister Wiebes, “zoals we het nu doen, is niet langer houdbaar. Neem onze petrochemische industrie. We hebben het grootste complex van Europa. Daar worden allemaal producten gemaakt die we nodig hebben, maar wel gemaakt van olie. En we weten dat dat niet lang meer door kan gaan. Dus moeten we die producten op een andere manier maken. Doen we dat niet, dan kijken onze kinderen ons straks boos aan en zeggen: waarom hebben jullie niet eerder ingegrepen?”¹

¹<https://www.parool.nl/nederland/ministers-hoekstra-en-wiebes-het-doel-van-het-fonds-is-dat-we-het-straks-beter-hebben~b45b0db5/>

Dit is de spirit die we graag ondersteunen. We zijn daarom blij dat, na onderhandeling met de oppositie, in het wetsontwerp is opgenomen dat investeringen netto positieve maatschappelijke baten moeten hebben, waarbij de kosten van CO2 uitstoot worden meegerekend². Een duidelijke keus voor investeren in de duurzaamheidstransitie is echter nog niet gemaakt. In het nieuwe Regeerakkoord zal dit fonds worden versterkt en geheel op duurzaamheid worden gericht.

3 VERSNELLING EN VERBETERING VAN UITVOERING EN HANDHAVING VAN HET KLIMAATBELEID

De realisatie van de 49% uitstootreductie in 2030 uit het Klimaatakkoord loopt sterk achter, zoals blijkt uit de Klimaat- en Energieverkenning van het PBL; terwijl het nieuwe doel 55% is. Oorzaak is dat tegenvallers in de uitvoering niet snel genoeg leiden tot aanvullende maatregelen. We leggen daarom de regie voor het halen van de doelen bij een in te stellen Klimaatautoriteit neer die - binnen de kaders van de Klimaatwet - toezicht houdt op de uitvoering, rapporteert over de voortgang, problemen signaleert, in het Klimaatplan opgenomen reservemaatregelen invoert en tegenstrijdige acties van overheden oplost.

In samenspraak met de Klimaatautoriteit wordt de handhavingsinspanning verdrievoudigd, niet om elke speler in het klimaatakkoord voortdurend te controleren, maar wel om *free-riders* tot de orde te roepen en ervoor te zorgen dat doelen worden gehaald. Hierbij geldt een integrale aanpak: naast broeikasgasemissies zal de verbeterde handhaving zich richten op emissies van stikstof (NOx en NH3), fijnstof, illegale lozingen en dumpingen van milieuschadelijke stoffen.

Gebleken is dat bij het doorvoeren van technische maatregelen om CO2 reductie te realiseren het tekort aan gekwalificeerde technici een groot probleem is. Dit lijkt zelfs een grotere bottleneck te vormen dan de beschikbaarheid van technieken en geld. Wie gaan al die zonnepanelen op de daken leggen en de warmtepompen en windmolens installeren? Alleen al in Nederland hebben we een dreigend tekort van 40 duizend technici, aldus Doekle Terpstra, voorzitter van Techniek Nederland. Het is niet alleen een bedreiging, maar ook een kans op werk voor veel jongeren.³ Er wordt daarom een campagne opgezet om jongeren te verleiden voor technische opleidingen te kiezen. De faciliteiten daarvoor worden uitgebreid en daar hoort ook een hogere maatschappelijke appreciatie en adequate beloning bij.

Om het draagvlak voor klimaatmaatregelen c.q. de energietransitie in de samenleving te vergroten, zijn indringende informatiecampagnes nodig, maar dat is onvoldoende. Burgers moeten actief betrokken worden bij de energietransitie. De instelling van Burgerberaden, waarmee in andere Europese landen goede ervaringen opgedaan zijn, kan zorgen voor een breed draagvlak bij de uitvoering. In de Tweede Kamer werd onlangs een motie aangenomen, die was ingediend door CDA, GroenLinks, D66, SGP, SP, PvdA, CU en PvdD, waarin het kabinet de opdracht heeft gekregen de voor- en nadelen van zo'n burgerberaad over het klimaatbeleid te onderzoeken⁴.

² <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/12/01/kabinet-past-opzet-groEIFonds-aan-na-forse-kritiek-a4022111>

³ <https://www.duurzaambedrijfsleven.nl/energietransitie-business/35013/technici-energietransitie>

⁴ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2020Z18224&did=2020D39380>

4 EEN PRIJS VOOR CO2 EN MILIEUAANTASTING

Marktprikkels zijn essentieel bij het versnellen van de energietransitie. De prijs die door de zware industrie wordt betaald volgens het Europese emissiehandelssysteem ETS schommelde de afgelopen jaren rond de 25 euro per ton. Aanscherping van het ETS, waardoor er fors minder uitstootrechten beschikbaar komen moet deze prijs flink ophogen (tot 200 euro per ton in 2030 en hoger daarna), zodat de juiste prikkel ontstaat om te investeren in de benodigde uitstootreducties.

Consumenten betalen sedert jaar en dag belastingen op de energie die ze gebruiken. Dit had in het verleden geen relatie met de CO2 die vrijkomt bij verbranding, het was een middel om de schatkist te vullen⁵. Als we deze historisch gegroeide belastinginning via energieconsumptie wél relateren aan de CO2 inhoud van de gebruikte energie, dan zien we dat consumenten momenteel 160 tot 300 euro per ton CO2 betalen. Deze belastingopbrengst gaat overigens nog steeds naar de schatkist en wordt niet gebruikt om de milieuschade als gevolg van klimaatverandering te herstellen.

Op andere producten, zoals voedsel, kleding en gebruiksartikelen, wordt geen CO2 belasting geheven, ook al weten we dat veel CO2 vrijkomt bij de productie. De jaarlijks uitstoot CO2 per capita is ongeveer 10 ton per jaar. Circa 38% is het gevolg van huisverwarming en transport. De rest zit hem in voedsel (20%), kleding (5%) en andere consumptiegoederen (29%)⁶.

Er is dus sprake van een onbalans tussen wat het bedrijfsleven betaalt aan CO2 belasting op energiegebruik en wat de burger betaalt, maar in beide gevallen is de prijs die voor CO2 betaald wordt te laag om de energietransitie te doen versnellen. Dit roept om een geleidelijke verhoging van de CO2 prijs, gekoppeld aan een verlaging van de belasting op arbeid.

Wij nemen daarom de volgende maatregelen:

- 1) Zolang aanscherpingen van het ETS (beperking hoeveelheid en geldigheidsduur van emissierechten, boetes bij overschrijdingen) niet leiden tot een aanzienlijk hogere prijs voor emissierechten, zal de nationale CO2 heffing voor de industrie, zoals opgenomen in het Klimaatakkoord, worden verhoogd.
- 2) Om de Europese markt te beschermen voor producten die met veel CO2 uitstoot buiten Europa zijn gemaakt en daarmee oneerlijke concurrentie opleveren voor de Europese industrie, moet er een CO2-tarief komen aan de Europese grens. De opbrengsten van deze heffing gaan naar een Europees Klimaatfonds, waaruit lidstaten bijdragen kunnen krijgen voor CO2 besparende projecten.
- 3) De BTW-tarieven worden aangepast in 2022 zodat duurzame producten goedkoper worden dan vergelijkbare niet-duurzame producten.
- 4) Waar BTW niet voldoende is om de balans bij keuze richting duurzaamheid te laten doorslaan zullen specifieke belastingen worden ingesteld of verhoogd. Dat zal in ieder geval gelden voor het wegverkeer (op CO2 uitstoot gebaseerde kilometerheffing) en het vliegverkeer (verhoging van de vliegticketbelasting zolang er nog geen kerosine accijns is).
- 5) Eventuele effecten op de koopkracht van de burgers en de winstgevendheid van bedrijven zullen worden gecompenseerd door aanpassing van de inkomstenbelasting (belastingvrije voet en schijventarief), bijstandsuitkeringen en verlaging van de winst (vennootschaps)belasting, zodat de aanpassingen in totaal belastingneutraal zullen zijn.

⁵ Het 'kwartje van Kok' uit 1991 is hiervan een voorbeeld. Dit betrof een accijnsverhoging op autobrandstof om het tekort op de rijksbegroting te dichten en had niets te maken met het betalen voor CO2.

⁶ <https://www.milieucentraal.nl/klimaat-en-aarde/klimaatklappers/>

- 6) Een verschuiving van Belasting op Toegevoegde Waarde (BTW) naar Belasting op Toegevoegde Koolstof (BTK)⁷ en Belasting op Toegevoegde Milieuschade (BTM)⁸ is nodig en een onderzoek naar de mogelijkheden hiertoe en gericht op invoering op kortst mogelijke termijn zal worden uitgevoerd. Na instemming van het parlement met de resultaten van dit onderzoek zal een wetsvoorstel tot invoering in 2023 worden ingediend.
- 7) Om beleggers te verleiden om hun geld te steken in duurzame economische activiteiten en beleggingen in de fossiele economie minder rendabel te maken, wordt een differentiatie van de winstbelasting ingevoerd. De jaarverslagen van beursgenoteerde ondernemingen zijn aan regels gebonden⁹. Hierin wordt o.a. aangegeven hoeveel energie ze hebben ingekocht voor hun bedrijfsactiviteiten. Deze gegevens kunnen gemakkelijk worden gebruikt om genoemde differentiatie aan te brengen.

5 MEER GEBRUIK MAKEN VAN WETTELIJKE NORMEN

Beprijzing en subsidiering levert in een aantal situaties onvoldoende op door falende marktwerking of te lage prijsprikkels. Bovendien leiden subsidies tot complexiteit en onzekere uitkomsten. Daarom wordt, waar nodig, gebruik gemaakt van wettelijke normen. Die hebben zich bewezen bij het verminderen van de uitstoot van auto's en de bouw van energieneutrale huizen; typisch situaties waarin prijsprikkels en subsidies niet werken.

We zetten wettelijke normen ook in voor energiebesparing in de zware industrie. Voor de lichtere industrie is die er al in de vorm van de verplichting om alle energiebesparingsmaatregelen te nemen die zich binnen 5 jaar terug verdienen. Bij de zware industrie worden echter veel kortere terugverdientijden gehanteerd, waardoor er veel voor de hand liggende maatregelen niet worden genomen. We doen dat ook in de vorm van een verplicht percentage duurzame kerosine of scheepsbrandstof (in EU verband), omdat serieuze prijsprikkels hier moeilijk te realiseren zijn. Voor het realiseren van de recycling van alle verpakkingen is de samenstelling van het verpakkingsmateriaal een groot obstakel. Een verplichting om uitsluitend recyclebare verpakkingen te gebruiken kan het recyclen van verpakkingen een grote stap vooruit brengen. In de financiële sector vloeit nog steeds veel kapitaal naar fossiele investeringen, ondanks dat duurzame aandelen op langere termijn een beter rendement opleveren. Het invoeren van een (oplopend) verplicht aandeel van duurzame investeringen van financiële instellingen kan de noodzakelijke verschuiving van investeringsstromen aanzienlijk versnellen. Een verplichte inschakeling van energiecorporaties bij duurzame energieprojecten zal helpen het draagvlak onder de bevolking voor de energietransitie te vergroten.

⁷ <https://www.ce.nl/publicaties/1889/de-invloed-van-bruto-toegevoegde-koolstofbelasting-op-voedselproducten>

⁸ Naast CO2 worden hierin ook andere soorten van milieuschade meegenomen, zoals NH3 en NOx emissies, landgebruik, etc. De verschuiving van de BTW naar een BTM betekent een verschuiving van belasting op arbeid naar een belasting op milieuschade.

⁹ <https://www.accountant.nl/nieuws/2019/6/jaarrekening-beursgenoteerde-onderneming-vanaf-boekjaar-2020-digitaal/>

6 TRANSITIE NAAR EEN NATUURINCLUSIEVE EN CIRCULAIRE LANDBOUW

De landbouw is verantwoordelijk voor 13 procent van de uitstoot van broeikasgassen in Nederland, waarvan 60% van de veehouderij afkomstig is en dat is nog zonder de uitstoot van CO₂ uit veenweidegebieden die ten behoeve van de veeteelt te veel ontwaterd worden. Als ook de ontbossing elders in de wereld ten gevolge van het ingevoerde veevoer en ingevoerde landbouwproducten wordt meegerekend, dan is het percentage aanzienlijk hoger. De dichtheid van de vee-industrie in Nederland is de hoogste van Europa, evenals de stikstofemissie. We “exporteren” via de lucht viermaal zoveel stikstofverbindingen (NO_x en ammoniak) als we “importeren” via de lucht. Driekwart van het in Nederland geproduceerde varkensvlees wordt verkocht naar het buitenland, met name China. De mest blijft hier.

Er is een volledige herstructurering van de landbouw nodig, ook om klimaatadaptatie vorm te geven en verdroging tegen te gaan. In Nederland kan hoogwaardig voedsel worden geproduceerd voor 17 miljoen mensen, zonder mestoverschotten, zonder stikstofprobleem, zonder grootschalige import van bulkvoer, met grotendeels gesloten kringlopen. Dat zal gevolgen hebben voor de omvang van de veehouderij. Een verschuiving van dierlijke naar plantaardige eiwitproductie kan de uitstoot van broeikasgassen fors verlagen. Dat vergt een transitie naar een natuurinclusieve- en circulaire landbouw. Het is essentieel dat de overheid het beleid dat tot de onhoudbare situatie heeft geleid, omgooit. Daarbij moeten boeren een eerlijke prijs voor hun producten ontvangen, waarmee ze in staat zijn de omslag naar natuurinclusieve en circulaire landbouw te maken.

De besteding van de Europese landbouwsubsidies wordt gericht op het bevorderen van deze transitie. Nederland volgt het voorstel in de EU Green Deal om het gebruik van bestrijdingsmiddelen in 2030 te halveren en om het areaal biologische landbouw in 2030 op 25% te brengen. Herstel van natuur wordt mogelijk gemaakt door gericht verplaatsen en uitkopen van landbouwbedrijven en door financiering van de omschakeling naar natuurinclusieve en circulaire bedrijfsvoering.

7 EEN DUURZAME GEBOUWDE OMGEVING VOOR IEDEREEN

De transitie naar een duurzame energievoorziening heeft grote consequenties voor de warmtevoorziening in de gebouwde omgeving. In 2050 zal er geen aardgas meer gebruikt kunnen worden. De operatie om dat tot stand te brengen komt echter moeizaam van de grond. Financiële prikkels voor woningcorporaties en huiseigenaren om hun huizen te verduurzamen zijn niet genoeg om de (aanzienlijke) kosten van de warmtetransitie te dekken. Dat heeft geleid tot veel aarzeling en zelfs verzet van bewoners van wijken waar met de warmtetransitie een begin is gemaakt.

Het draagvlak voor deze verduurzaming zal worden versterkt door meer financiële steun, zodat het woonkostenneutraliteit wordt gerealiseerd, in combinatie met verplichtingen voor energie-eisen aan woningen bij verkoop en bij nieuwe verhuur door corporaties.

Elektrische warmtepompen vormen een cruciaal onderdeel van de warmtetransitie. De kosten zijn echter hoog en kunnen (te) veel vragen van de elektriciteitsnetwerken.¹⁰ Daarom zullen, in overleg met de netbeheerders, de elektriciteitsnetten worden verzaamd en wordt het toepassen van bodemwarmtepompen beter gefaciliteerd door lokale overheden.

¹⁰ <https://www.pbl.nl/publicaties/advies-uitfasering-houtige-biogroeststoffen-voor-warmtetoepassingen>

Ook vergroening van de gebouwde omgeving krijgt een grote impuls, o.a. door bomen aan te planten in de bestaande wijken en aanplant mee te nemen bij de ruimtelijke ordening. Om verrommeling en verdozing van het landschap te stoppen, het woningtekort aan te pakken en de bevordering van milieukwaliteit voortvarend ter hand te nemen wordt een Ministerie voor Wonen, Ruimtelijke Ordening en Milieu opgericht.

8 NEDERLAND KOPLOPER IN KLIMAATNEUTRALE INDUSTRIE

De innovatiekracht van het Nederlands bedrijfsleven is groot. De meeste politieke partijen hebben daar ook vertrouwen in. Het CDA schrijft: 'Onze bedrijven en kennisinstituten hebben de expertise over landbouw, water en energie. Daarmee kunnen we resultaten boeken en nieuwe kansen ontwikkelen voor een duurzame economie in ons land en de rest van de wereld.' De PvdA deelt deze mening: 'dit is een land van uitvinders, ondernemers en harde werkers. Nederland kan koploper worden op het gebied van duurzame technologie en duurzame bedrijven'.

Het huidige innovatiebeleid is hier echter niet op ingesteld, omdat het geen keuzes maakt voor de gewenste ontwikkeling richting een klimaatneutrale en circulaire industrie. Daarom wordt het innovatiebeleid herzien.

Ons innovatiebeleid zal prioriteit geven aan het realiseren van een klimaatneutrale en circulaire industrie (missiegedreven). Speerpunten daarin zijn 1) de realisatie van een grote productiecapaciteit en infrastructuur voor groene waterstof (inclusief via import uit Zuid Europa, Noord-Afrika en andere zonnrijke gebieden), 2) de vervanging van petrochemie door chemie gebaseerd op plantaardig materiaal, CO₂ en elektriciteit, 3) betaalbare en efficiënte warmtepompen en 4) klimaatneutraal vrachtvervoer via elektrificatie door middel van accu's (voor de kleinere vrachtwagens), brandstofcellen (voor de zware vrachtwagens) en trolleysystemen op de doorgaande vrachtroutes.

Van alle bedrijven die innovatiesteun krijgen, wordt commitment gevraagd om op termijn klimaatneutraal te worden en circulariteit na te streven. In de EU wordt ingezet op aanscherping van het ETS om prikkels voor innovatie te versterken en invoering van een CO₂ grensbelasting om de Europese industrie te beschermen tegen oneerlijke concurrentie van andere landen.

9 KLIMAATNEUTRALE MOBILITEIT

Het ministerie van Infrastructuur en Water zet in op 'een veilig, bereikbaar en leefbaar Nederland.'¹¹ Deze missie wordt uitgebreid met 'klimaatneutrale mobiliteit'. Dat betekent een groot aantal wijzigingen in het mobiliteitsbeleid. De veranderingen in het woon-werkverkeer ten gevolge van de Corona maatregelen zullen naar verwachting deels blijvend zijn, waardoor de fileproblemen sterk zullen verminderen. Investerings in de verkeersinfrastructuur worden daarom verschoven van wegeaanleg naar openbaar vervoer, fietsvoorzieningen en elektrische laadinfrastructuur. Voor het zware vrachtverkeer, waar brandstofcellen een betere optie zijn dan accu's, wordt een waterstofinfrastructuur opgebouwd. Voor de uitfasering van de verkoop van nieuwe fossiele auto's, uiterlijk in 2030, zet Nederland zich in EU verband sterk in, dit in combinatie met nationale subsidies en privileges voor elektrische auto's en toegangsbeperkingen voor fossiele auto's in steden. Een kilometerheffing op CO₂ basis, die elektrificatie zal bevorderen, wordt ingevoerd. Voor de luchtvaart/scheepvaart wordt de belastingvrijstelling op brandstoffen afgeschaft en zet Nederland zich sterk in voor verplichte aandelen synthetische kerosine en scheepsbrandstof in EU verband.

¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-infrastructuur-en-waterstaat>

10 BESCHERMING VAN NATUUR, MILIEU EN KLIMAAT IN DE GRONDWET

Artikel 21 van de Nederlandse grondwet luidt: 'De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu'.

Overwegende dat de mens onderdeel is van de natuur en dat schade aan de natuur vroeg of laat leidt tot schade voor de mens, zal in de grondwet worden opgenomen dat besluitvorming op alle beleidsterreinen dient te passen binnen ecologische randvoorwaarden en de onveranderlijke natuurwetten. De overheid moet zodanig sturing geven dat de variëteit in de leefomgeving, en de life-support ervan, behouden blijft en marktwerking mag nooit leiden tot het overschrijden van ecologische grenzen.

Ook toetsing door de rechter aan de Grondwet zal mogelijk worden gemaakt. Een wetvoorstel daartoe is in 2008 door de Tweede Kamer aangenomen, maar een stemming in tweede lezing, na verkiezingen, heeft echter nooit plaats gevonden¹². Een nieuw voorstel zal aan de Kamer worden voorgelegd.

¹² https://www.europa-nu.nl/id/vkrvlgm1lux9/nieuws/wetsvoorstel_toetsing_aan_de_grondwet?ctx=vghq1ig3jrvf